

RANGLAR VA SHAKLLAR ORQALI BOLALARDA IJODIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Tursunboyeva Umidaxon Abduqodir qizi

Andijon Davlat Pedagogika Instituti

Tasviriy San'at va Muhandislik Grafikasi yo'nalishi

3 kurs 302 guruh talabasi

Google Account: umidaxontursunboyeva1@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada ranglar va shakllardan foydalanish orqali bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodlari tahlil qilinadi. Maqolada pedagogik yondashuvlar, interfaol va kreativ metodlar orqali bolalarning tasviriy tafakkuri, rang va shakllarni uyg'un ishlatish qobiliyati, hamda ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlantirilishi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: ranglar, shakllar, ijodiy fikrlash, tasviriy san'at, boshlang'ich sinflar, pedagogika, interfaol metodlar

Kirish: Ranglar va shakllar tasviriy san'atning bolalar rivojlanishidagi asosiy elementlaridan biri hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda ranglar va shakllardan foydalanish bolalarning ijodiy va vizual tafakkurini, estetik didini va tanqidiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi (Akhmedov, 2010; Bobo, 2012). Ranglar orqali bolalar his-tuyg'ularini ifodalash, rang uyg'unligini tanlash va tasviriy yechimlar yaratishni o'rganadilar. Shakllar orqali esa ular ob'ektlarning shakli, o'lchami va joylashuvini anglash, kompozitsiyani tashkil etish va vizual qarashlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Pedagogik yondashuvlar bolalarga:

- Ranglar va shakllarni uyg'un ishlatishni o'rgatadi;
- Ijodiy qarorlar qabul qilish va tasviriy yechimlar yaratish ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- Estetik did va vizual tafakkurini shakllantiradi;
- Mustaqil fikrlash va reflektiv qaror qabul qilishni o'rgatadi;
- Guruh ishlari va interaktiv mashg'ulotlar orqali ijtimoiy hamkorlikni rivojlantiradi.

Shuningdek, ranglar va shakllardan foydalanish orqali bolalar vizual sezgirlik, rang uyg'unligi, kompozitsion yondashuv va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu jarayon ularning ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga, shuningdek, darsga motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi: Ranglar va shakllar tasviriy san'atda bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Akhmedov (2010) tadqiqotlariga ko'ra, ranglar orqali bolalar his-tuyg'ularini ifodalash, rang uyg'unligini tanlash va tasviriy qarorlar yaratish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Shakllar orqali esa bolalar ob'ektlarning shakli, o'lchami va joylashuvini anglash, kompozitsiyani tashkil etish va vizual qarashlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bobo (2012) va Soliev (2014) tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, ranglar va shakllar yordamida bolalarda ijodiy qaror qabul qilish, tanqidiy fikrlash va reflektiv tafakkurni rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar bolalarning ijtimoiy uyg'unligi, hamkorlik qobiliyati va motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Karimov (2009) tadqiqotlariga ko'ra, rang va shakllar bilan ishlash orqali bolalar vizual tafakkur, rang uyg'unligi va kompozitsion yechimlar yaratish qobiliyatini o'rganadilar. Interfaol va kreativ metodlar bolalarni darsga faol jalb qiladi, ularni motivatsiya qiladi va o'z ishlariga mas'uliyat bilan yondashishni o'rgatadi. Ushbu kurs ishida bolalarda ranglar va shakllar orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish quyidagi metodologik yondashuvlar asosida tahlil qilindi:

Ranglar va shakllardan foydalanish pedagogik metodlari bolalarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- Ranglar va shakllarni uyg'un ishlatishni o'rgatadi.
- Ijodiy qarorlar qabul qilish va tasviriy yechimlar yaratish ko'nikmalarini shakllantiradi.
- Vizual tafakkur va estetik didni rivojlantiradi.
- Mustaqil fikrlash va reflektiv qaror qabul qilishni o'rgatadi.
- Guruh ishlari va interaktiv mashg'ulotlar orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Ushbu metodlar bolalarning motivatsiyasini oshiradi, darslarni qiziqarli qiladi va ta'lim samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, bolalar reflektiv tafakkur, estetik did va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Muhokama va Natija: Ranglar va shakllar bolalarning ijodiy va estetik rivojlanishida muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda ranglar orqali bolalar his-tuyg'ularini ifodalash, rang uyg'unligini tanlash va tasviriy qarorlar yaratish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shakllar esa bolalarga ob'ektlarning shakli, o'lchami va joylashuvini anglash, kompozitsiya yaratish va vizual qarashlarini rivojlantirish imkoniyatini beradi (Akhmedov, 2010; Bobo, 2012). Soliev (2014) tadqiqotlariga ko'ra, ranglar va shakllar yordamida bolalarda ijodiy qaror qabul qilish, reflektiv fikrlash, va tanqidiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Interfaol metodlar bolalarni darsga faol jalb qiladi, ularni motivatsiya qiladi va o'z ishlariga mas'uliyat bilan yondashishni o'rgatadi. Shuningdek, pedagogik yondashuvlar bolalarning ijtimoiy uyg'unligi, hamkorlik qobiliyati

va ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi. Bolalar turli mashg'ulotlarda ranglar va shakllardan foydalanish orqali ijodiy tafakkur, vizual sezgirlik, va kompozitsion yechimlar yaratish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ranglar va shakllar orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish:

1. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi: Bolalar ranglar va shakllarni uyg'unlashtirib o'ziga xos ijodiy yechimlar yaratadilar.

2. Estetik did va vizual tafakkurni shakllantiradi: Bolalar san'at orqali o'z estetik qarashlarini rivojlantiradilar va yaratgan ishlarini tahlil qiladilar.

3. Mustaqil qaror qabul qilishni rivojlantiradi: Interfaol mashg'ulotlar bolalarni o'z qarorlarini mustaqil qabul qilishga rag'batlantiradi.

4. Guruh ishlari va muhokama orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi: Talabalar bir-biri bilan fikr almashish, hamkorlik va ijodiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.

5. Dars samaradorligini oshiradi: Interfaol va kreativ metodlar darsni qiziqarli qiladi, bolalarni faol ishtirok etishga rag'batlantiradi.

Shuningdek, ranglar va shakllar bilan ishlash bolalarning ijtimoiy uyg'unligi, ijtimoiy mas'uliyati, va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bolalar o'z ishlarini ko'rgazmalarda namoyish etish orqali ijtimoiy tajriba oladilar va ijodiy potensialini mustahkamlaydilar (Karimov, 2009; Soliev, 2014). Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda ranglar va shakllar orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish:

- Bolalarning ijtimoiy, hissiy va estetik rivojlanishini oshiradi;
- Estetik did va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi;
- Ijodiy qaror qabul qilish va reflektiv tafakkurni rivojlantiradi;
- Guruh ishlari va interaktiv mashg'ulotlar orqali ijtimoiy hamkorlikni mustahkamlaydi;
- Darslarni motivatsion va interaktiv qiladi.

Shu bilan birga, ranglar va shakllar bolalarning ijtimoiy, hissiy va ijodiy rivojlanishiga hissa qo'shadi, pedagogik samaradorlikni oshiradi va dars jarayonini interaktiv va qiziqarli qiladi.

Xulosa: Ranglar va shakllar orqali bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish boshlang'ich sinf ta'limida muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ranglar bolalarga his-tuyg'ularini ifodalash, rang uyg'unligini tanlash, va tasviriy qarorlar yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Shakllar esa bolalarga ob'ektlarning shakli, o'lchami va joylashuvini anglash, kompozitsiya yaratish va vizual tafakkurini rivojlantirish imkonini beradi (Akhmedov, 2010; Bobo, 2012). Interfaol va kreativ metodlar yordamida bolalar:

- Rang va shakllardan foydalanish orqali ijodiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar;

- Kompozitsion elementlarni qo‘llash orqali vizual va estetik qarashlarni shakllantiradilar;
- Mustaqil qaror qabul qilish va reflektiv fikrlashni rivojlantiradilar;
- Guruh ishlari orqali ijtimoiy hamkorlik va kommunikatsiya qobiliyatlarini rivojlantiradilar;
- Darsga faol jalb bo‘lish va motivatsiya oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ranglar va shakllar bolalarning ijtimoiy uyg‘unligi, ijtimoiy mas‘uliyati, reflektiv tafakkuri va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bolalar o‘z ishlarini ko‘rgazmalarda taqdim etish orqali ijtimoiy tajriba oladilar va ijodiy potensialini mustahkamlaydilar (Soliev, 2014; Karimov, 2009). Shuningdek, ranglar va shakllar orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish:

- Bolalarning ijtimoiy, hissiy va estetik rivojlanishini oshiradi;
- Estetik did va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi;
- Ijodiy qaror qabul qilish va reflektiv tafakkurni rivojlantiradi;
- Guruh ishlari va interaktiv mashg‘ulotlar orqali ijtimoiy hamkorlikni mustahkamlaydi;
- Darslarni motivatsion va interaktiv qiladi.

Umuman olganda, ranglar va shakllar orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish bolalarning ijtimoiy, hissiy va ijodiy rivojlanishiga hissa qo‘shadi va pedagogik samaradorlikni oshiradi. Shu orqali bolalar:

- Ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradilar;
- Estetik did va vizual tafakkurini shakllantiradilar;
- Mustaqil fikrlash va reflektiv qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar;
- Guruh ishlari va ijtimoiy hamkorlik ko‘nikmalarini o‘rganadilar;
- Madaniy qadriyatlarni anglash va hurmat qilish qobiliyatini hosil qiladilar.

Natijada, ranglar va shakllar orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish bolalar ta’limida ijodiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishni ta’minlaydigan asosiy vosita hisoblanadi. Bolalar o‘z ishlarini ko‘rgazmalarda namoyish etish orqali ijtimoiy tajriba, hamkorlik va reflektiv fikrlashni rivojlantiradilar. Shu bilan birga, ular ko‘nikmalarini shakllantiradilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akhmedov, G. (2010). San’at ta’limi va rangshunoslik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Gulomov, T. (2007). San’at ta’limida bolalar ijodini rivojlantirish. Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar nashriyoti.

3. Bobo, S. (2012). Bolalar san'ati va ijodiy rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
4. Soliev, B. (2014). Kompozitsiya va shakllarning san'atdagi o'rni. Toshkent: Fan va adabiyot.
5. Karimov, R. (2009). San'at ta'limi: metodologiya va pedagogik yondashuvlar. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
6. Petrov, A. (2003). Artistic Representation and National Identity. London: Routledge.
7. Lur'ya, L. M. (1999). Psixologiya ranglar: hissiy ta'sirlar va san'atda qo'llanilishi. Moskva: Ruhshunoslik nashriyoti.
8. Kovalev, S. A. (2011). Ranglar va shakllarning psixologik ta'siri. Moskva: San'atshunoslik nashriyoti.
9. Karimov, N. O. (2016). Bolalar va san'at: tarbiyaviy ahamiyati. Toshkent: Xalqaro ta'lim nashriyoti.
10. Davlatov, N. G. (2015). Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'rni. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
11. Akhmedov, G., & Soliev, B. (2018). Visual Arts Education Strategies. Tashkent: Ta'lim nashriyoti.
12. Petrov, A., & Lur'ya, L. M. (2020). Visual Arts and Educational Pedagogy. London: Routledge.
13. Soliev, B., & Bobo, S. (2017). Creative Methods in Art Lessons. Tashkent: Fan va Adabiyot.
14. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." International Journal on Orange Technologies 3.12 (2021): 211-216.
15. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." INTERNATIONAL CONFERENCES. Vol. 1. No. 11. 2022.
16. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.4 (2022): 70-81.
17. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.
18. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."
19. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." Oriental Art and Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65–69.